

31.10.2007

Dnro 2058/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Sarja

PAHOINPITELYEPÄILYN ESITUTKINTAA KOSKEVAN PÄÄTÖKSEN PERUSTELEMINE

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 19. ja 26.6.2006 sähköpostitse saapuneissa kirjeissään Helsingin poliisilaitoksen menettelyä pahoinpitelyä koskeneen asian tutkinnassa. Kantelijan kertoman mukaan häntä oli pahoinpidelty lääkinnän yhteydessä Hesperian sairaalassa, mutta poliisi ei ollut ryhtynyt tutkimaan asiaa.

3 RATKAISU

3.1 Taustatietoja

Kantelija oli tehnyt rikosilmoituksen Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen Malmin poliisipiiriin, jossa asiasta oli kirjattu ilmoitus. Rikosilmoitus oli koskenut epäiltyä pahoinpitelyä syyskuussa 2003. Tutkintailmoituksen selostusosan mukaan kantelija oli kertonut hakeutuneensa terveysasemalle, josta hänet oli ohjattu lähetteellä Hesperian sairaalaan. Siellä kantelijalle oli hänen suostumuksellaan annettu rauhoittavaa lääkettä. Kantelijan kimppuun oli hänen kertomansa mukaan kuitenkin yllättäen käynyt seitsemän isokokoista miessairaanhoitajaa, jotka olivat sitoneet hänet kiinni käsistä ja jaloista. Edelleen kantelijan kertoman mukaan kaksi hoitajista oli käynyt hänen kurkkuunsa kiinni ja painanut häntä toimenpidehuoneen pöytää vasten niin, että kantelija oli tuntenut kipua kurkussaan ja kokenut hengittämisen vaikeaksi. Kantelijan käsityksen mukaan hoitohenkilökunta oli pahoinpidellyt häntä "kurkuttamalla" ja sitomalla hänet pöytään.

Tutkintailmoituksen esitutkinnasta kertovaan osioon on kirjattu muun muassa Auroran sairaalasta saatu tieto kantelijan hoitajaksosta. Edelleen osiosta ilmenee, että kantelijaan oli oltu puhelimitse yhteydessä ja että kantelija oli kertonut poliklinikalle menostaan, tahdonvastaisesta hoidostaan ja lääkityksestään. Vielä kantelija oli kertonut siitä, kuinka hänen kimppuunsa oli käynyt mieshoitajia, joista kaksi oli ottanut häntä kurkusta kiinni, ja kuinka hänet oli painettu pöytää vasten ja lääkitty.

Asiassa oli 22.3.2004 tehty tapauspäätös ei rikosta -perusteella. Päätöksen perusteluissa on ensinnäkin todettu kantelijan itse hakeutuneen hoitoon. Toiseksi perusteluissa on todettu, että kantelijan kertoman mukaan vamma oli tullut hoitotoimenpiteen yhteydessä.

3.2

Oikeudellisen arvioinnin lähtökohdat

Esitutkintalain 2 §:n mukaan poliisin tai muun esitutkintaviranomaisen on toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muutoin on syytä epäillä, että rikos on tehty. Jos poliisi harkintansa perusteella päätyy siihen, ettei ole syytä epäillä rikosta tehdyksi, esitutkintaa ei saa toimittaa. Lain käyttämä sanamuoto "syytä epäillä" jättää poliisille yksittäistapauksissa harkintavaltaa. Pelkkä poliisille tehty rikosilmoitus tai tutkintapyyntö ei siten automaattisesti johda esitutkintaan tai siihen, että jo aloitettu esitutkinta suoritetaan loppuun ja saatetaan syyttäjän syyteharkintaan.

Esitutkintalain 43 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan esitutkinta lopetetaan saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, jos tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta.

Esitutkintapäätösten perustelemisesta ei ole erityissäännöksiä. Perustuslain 21 §:ssä taataan kuitenkin jokaiselle perusoikeutena oikeus saada asiassaan perusteltu päätös. Tämä tarkoittaa käsitykseni mukaan myös esitutkintaa koskevien päätösten osalta sitä, että päätöksestä tulee varsinaisten perustelujen lisäksi käydä selkeästi ilmi, mikä on päätöksen lopputulos ja sen oikeudellinen peruste.

Päätös lopettaa esitutkinta tulee perustella siinä määrin kuin asian luonne sitä edellyttää. Asianosaisilla on tarve tietää, miksi esitutkintaa ei asiassa toimiteta tai miksi se on lopetettu. Päätöksen perustelut mahdollistavat lisäksi ratkaisujen ulkoisen kontrolloitavuuden. Niillä on myös merkitystä ratkaisijan oman itsekontrollin kannalta, sillä ratkaisija joutuu perusteluja kirjoittaessaan pohtimaan päätöksensä oikeudellista kestävyyttä. Perusteluilla on merkitystä myös viranomaisten toimintaa kohtaan tunnettavan luottamuksen kannalta.

3.3

Kannanotto

Edellä kohdassa 3.2 todettuihin päätöksen perustelemista koskeviin yleisiin lähtökohtiin nähden puheena olevassa esitutkintapäätöksessä on näkemykseni mukaan ensinnäkin se puute, että päätöksen oikeudellista perustetta ei ole lainkaan mainittu. Se lienee ollut joko esitutkintalain 2 § tai 43 §.

Toiseksi totean, että päätöksestä ei käy myöskään selkeästi ilmi päätöksen lopputulos eli esimerkiksi se, että "esitutkintaa ei aloiteta" tai että "esitutkinta lopetetaan". Painotan sitä, että esitutkinnan päätöksiä tehtäessä eri ratkaisut tulee pitää selkeästi erillään, koska kullakin on oma soveltamistilanteensa ja

oikeudelliset perusteensa.

Kolmanneksi totean, että ne tosiseikat, joiden perusteella asiassa oli päädytty siihen, että rikosta ei ollut tapahtunut, on ilmaistu varsin niukasti – itse asiassa tältä osin perusteluissa on vain toistettu se, mitä kantelija oli tapahtumasta itse kertonut. Perusteluksi ei riitä se, että kantelija oli itse kertonut vamman tulleen hoitotoimenpiteen yhteydessä, koska rikosilmoitus oli nimenomaan perustunut siihen lähtökohtaan, että hoitotoimenpiteen yhteydessä oli käytetty voimaa tavalla, joka täytti pahoinpitelyn tunnusmerkistön.

Epäselväksi jää, millä tavoin asiaa oli poliisilaitoksella ylipäättään arvioitu. Ratkaisun lopputulos ("ei rikosta") huomioon ottaen voitaneen lähteä siitä, että asiaa oli ensin arvioitu esitutkintalain 2 §:n perusteella, jolloin esitutkintakynnyksen oli katsottu ylittyneen, mutta sittemmin siinä oli esitutkintalain 43 §:n nojalla kuitenkin päädytty siihen, että asiassa ei ollut tapahtunut rikosta.

Neljäntenä puutteena pidänkin edellä todetun perusteella sitä, että päätöksestä ei ilmene, mitä esitutkintatoimenpiteitä asiassa mahdollisesti oli suoritettu. Keskeiset esitutkinnan päätökseen vaikuttavat seikat olisi tullut kirjata päätökseen. Käytettävissäni olevan aineiston perusteella näyttää siltä, että tutkinnanjohtajalla oli ollut puheena olevaa päätöstä tehdessään käytössään lähinnä kantelijan tutkintapyyntö, minkä lisäksi kantelijaa oli korkeintaan alustavasti kuultu puhelimitse.

Mitä tulee siihen, kuinka perusteellinen esitutkinnan pitää olla esitutkintalain 43 §:n mukaista "ei rikosta" -perusteella tehtyä päätöstä varten, totean oikeuskirjallisuudessa katsotun, että edellytyksenä mainitun päätöksen tekemiselle on, että asiaa on selvitetty esitutkinnassa niin pitkälle kuin mahdollista ja ettei selvittelyssä ole todettu rikosta (Helminen – Lehtola – Virolainen: Esitutkinta ja pakkokeinot, 2005 s. 426). Esitutkintalain 43 §:n muutosta koskeneessa hallituksen esityksessä käsiteltiin muun muassa esitutkinnan päättämistä rikoksen syyteoikeuden vanhentumisen vuoksi. Esitutkinnan laajuutta kuvataan muun muassa siten, että esitutkinta on näissäkin tapauksissa toimitettava siinä laajuudessa, että esitutkinnan lopettamisen edellytyksistä saadaan riittävä selvitys (HE 52/2002 vp, s. 49).

Totean lain antavan tässäkin suhteessa poliisille ratkaisua tehtäessä jossain määrin harkintavaltaa. Se, kuinka kattavaa esitutkinnan on tällaista päätöstä tehtäessä oltava, on pitkälti riippuvainen tutkittavan tapauksen erityispiirteistä. Esitutkinta- ja laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti edellytetty, että esitutkinnassa on oltava käynyt varsin selväksi, ettei rikosta ole tehty, jotta tutkinnanjohtaja saa päättää esitutkinnan toimittamatta asiaa syyttäjän syyteharkintaan.

3.4

Johtopäätös

Edellä kohdasta 3.3 ilmenevin perustein johtopäätökseni on, että puheena olevassa asiassa esitutkintaa koskeva päätös oli perusteltu perustuslain 21 §:stä

johdettavissa olevien kriteereiden vastaisesti. Asian lopputulokseen vaikuttaneet perusteet eivät ole käyneet yksiselitteisesti ilmi edes asiaa kantelun myötä jälkikäteen selvitetessä, koska päätöksen asiassa tehnyt ylikomisario oli jäänyt jo eläkkeelle eikä tutkinnanjohtajaksi asiaan alun perin merkitty ylikonstaapeli muistanut asiasta enää mitään.

Tästä huolimatta asiassa ei kuitenkaan toisaalta ole ilmennyt aihetta epäillä, että esitutkintapäätöstä tehtäessä harkintavallan rajat olisi ylitetty tai että sitä muutoin olisi käytetty väärin. Näin on siksi, että kantelijan väitteet hoitohenkilökunnan menettelystä on tutkittu täällä erikseen, eikä oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio ratkaisun mukaan asiassa ollut tältä osin ilmennyt lainvastaista menettelyä tai velvollisuuden laiminlyöntiä.

Edellä todetun perusteella en katso aiheelliseksi ryhtyä asiassa muihin toimenpiteisiin kuin että saatan käsitykseni puheena olevan päätöksen perustelujen perustuslain 21 §:n vastaisuudesta Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen tietoon.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen Helsingin kihlakunnan poliisilaitoksen Pasilan poliisipiirin menettelyn lainvastaisuudesta sen tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Helsingin kihlakunnan poliisikomentajalle edelleen kyseisen poliisipiirin ja sen puolesta selvityksiä antaneiden tietoon saatettavaksi.